

ומעולם לא התערבו באוטונומיה הפנימית של אחת התנועות. לעומת זאת, התקשתה תנועת בית"ר לקבל את מרות הרוב של תנועות השמאל החלוציות כמחנות הגירוש. לכן חזרה וסירבה מדי פעם לקבל את מרות המוסדות, אף שהיתה מיוצגת בהם. למעשה, תבעה לעצמה בית"ר מעמד פוליטי נפרד שלא היה לשום תנועה אחרת כמחנות המפעלים.

Handwritten signature or mark.

פרק עשרים ושמונה
מעפילי צפון-אפריקה המנוכרים

בין יותר מחמש ריבוא המפעלים שעברו את מחנות הגירוש בקפליסין היו, כאמור, גם כ-1,300 מעפילים מצפון-אפריקה. רובם ממרוקו ומיעוטם מאלג'יריה ותוניס. ראשוני המפעלים מצפון-אפריקה הגיעו לקפריסין דרך צרפת. באניות "לנגב" "המעפיל האלמוני" ו"בן-הכט" - עשרות מעטות שהעפילו במסגרות התנועותיות הרגילות כפי שהתארגנו אז בארצות היציאה באירופה ונבלעו בחברת המפעלים כלי לעורר כל בעיה חברתית או עדתית-מיוחדת.² הבעיה העדתית התעוררה לראשונה במחנות קפריסין רק אחרי בואם של כ-800 מעפילי "יהודה הלוי" ו"שיבת ציון", ביוני ופיולי 1947. אז לראשונה קרה, שקבוצה גדולה יחסית של מעפילים, יוצאי ארצות האסלאם, התקשתה להיקלט ולהשתלב בחברת המפעלים, אשר כשלעצמה היתה קיבוץ גלויות. רוב מעפילי "יהודה הלוי" ו"שיבת ציון" הרגישו זרים ומנוכרים למן ההתחלה בקרב אחיהם יוצאי אירופה, ומחיצת הזרות שהיתה ביניהם לא נפלה כל עת שהותם בקפריסין.³ כדי לדרת לשורשיה של תופעה עגומה זו יש לעמוד תחילה על יחודה של קבוצת מעפילים זו ועל נסיבות העפלה היישר מצפון-אפריקה.

"כתקופה שבין סוף מלחמת העולם השנייה ובין קום המדינה התרכזו המוסדות העלייה ב" בעיקר בארגון ההעפלה של שארית הפליטה מאירופה. בתקופה זו התבסס ארגון ההעפלה בדרך הים; בעיקר על קבוצות עולים שהיו מאורגנים בתנועות. הנוער וכמפלגות הציוניות השונות, ובאלה היו עדיין מעטים בצפון-אפריקה. עליכן מלכתחילה לא ננקטה שום יוזמה של ממש כדי להרחיב את העלייה הבלתי-לגאלית גם מארצות המגרב. בעת הקונגרס הציוני הכ"ב, שהתקיים בבול' בדצמבר 1946, התכנסו פעילי העלייה באירופה כדי לתכנן את עבודתם בעתיד. במסגרת זאת הוחלט לבדוק את מצב היהודים בצפון-אפריקה. המשימה לחקור ולדווח על כך הוטלה על איש "המוסד", יאני אבידוב מנהלל, שפעל כבר בעבר בהעלאת מעפילים מסוריה ומיוון; אבידוב הגיע לאלג'יר במרס 1947 ונפגש עם אפרים פרידמן (בן-חיים); איש בית-אורן, אשר פעל שם כבר כחודשיים כשליח מטעם הקיבוץ המאוחד.⁴ אפרים בן-חיים עסק במקום בהכשרתו ובחינוכו של גרעין פעילים, שמנה כמה עשרות צעירים יהודים מקומיים; מתוך כוונה להקים את תנועת דרור באלג'יריה.⁵ בתחילת מרס 1947, סמוך לבוא אבידוב, הצטרף לאפרים בן-חיים שליח נוסף מטעם הקיבוץ המאוחד, רפאל חמל מבית-הערכה.⁶ מיד עם בוא אבידוב לאלג'יר, אחרי שקשר את הקשרים הראשונים עם פרנסי הקהילה היהודית במקום באמצעותו של אפרים בן-חיים, נוגשו שלושת השליחים, אבידוב, בן-חיים וחמל, בחדש מרס 1947, לארגן עלייה בלתי-לגאלית מצפון-אפריקה. המעשה הראשון היה הקמת מחנה עלייה עלייד טנס, כ-200 קילומטר מערבית מהעיר אלג'יר; סמוך לשפת הים, וריכוז המועמדים לעלייה בתוכו. כזכור היתה המשימה המקורית של

אבידוב, שלשמה נשלח לאלג'יר, רק לחקור את מצב היהודים במקום ולדחוז על כך למוסדות. מה, אם כן, הגיע אותו ואת שני עמיתיו השליחים להיחפו ולטול על עצמם משימה מורכבת כארגון עלייה בלתי-לגאלית ישירות מצפון-אפריקה, עוד לפני שעמדו לרשותם האמצעים החיוניים ביותר כדי להתחיל בעבודה כזו - מספר מספיק של שליחים ארצישראלים במקום, מקורות כספיים וקשרים עם שלטונות המקום מוכרונותיו של אבידוב, שהתפרסמו שמונה שנים לאחר מכן, עולה כי שני דברים הגיעו אותו או לא להתמהמה בכתיבת דו"ח-חשבונות ולהתחיל מיד במבצע ההעפלה מצפון-אפריקה: 1. להציל את יהודי צפון-אפריקה מהעוני-המשווע שבו היו נתונים ומלחץ הערבים עליהם; 2. להוכיח לבויון, כי העלייה אינה המוצא והפתרון לחלקאים ונרדפים מארצות אירופה בלבד, כי גם יהודי צפון-אפריקה, שנפגעו מן הנאצים פחות מיהודי אירופה, מוכנים ליטול על עצמם סיכון ולעלות מרצונם החופשי בעלייה ב', אך ורק משאיפתם הלאומית לחיות בארצם.⁷

אולם עיון בדו"ח שרפאל חמל מסר בארץ ל'מוסד לעלייה ב', כבר ב-8 ביוני 1947, שבוע ימים אחרי שמעפילי "יהודה הלוי" גודשו לקפריסין, מעלה שהיתה סיבה נוספת למבצע ההעפלה המאוחר והחפוז הזה-מחופי אלג'יריה. "מדוע התחלנו לעבוד בתנאים האלה בלי להבטיח מספר גדול יותר של ארצישראלים, בלי לחכות לכספים ובלי להקים ארגון יעיל וכוליז" - הוא שואל ומשיב:

היה זה בימי "בן-הכט" והרביזיוניסטים כבשו את הרחוב. הם שמגהלים את המאבק בארץ, ואת ההעפלה לארץ, וכל יהודי בעל שארירות ועודף כסף מיד-נרתם לעזרתם. עבודתם היתה ארגון אנשים והעברתם לצרפת, שמשם היו-עולים באניות שלנו כמובן, וראינו שהנוער היהודים הטובים לא-טלאט הולכים ועוברים לשורותיהם, נרתמים לעבודתם, ולולא-החילונו מיד - מי ידע אם היתה לנו תקווה גם מבחינת עלייה וגם מבחינת תנועתית להקים את ההריסות האלה מחדש. לכן לא חיבינו לתנאים מתאימים; כי התנאי העיקרי היה: אמצעים לעלות ארצה!⁸

תחילה חשבו השליחים, כי יעבור זמן רב עד שייאסף מספר האנשים הדרושים. אך מיד עם התחלת עבודתם עשתה השמועה על עלייה-מאלג'יריה כנפיים והגיעה עד מרוקו ותוניס. עד מהרה הסתבר להם, כי הלהט הרצון של יהודי צפון-אפריקה לעלייה גדול יותר משהעריכו תחילה, וכי אלפים מוכנים לעזוב את עסקיהם, לקחת מקל ביד ושק על שכם ולעלות ארצה, עד כי שלושת השליחים החלו להיבהל מעוצמת ההדים לעולתם.⁹ המוני העולים שזרמו למחנות העלייה שהקימו, תחילה עלי-יד טנס ולאחר-מכן ב'ברק', היו ציבוד הטרונגי למדי ובלתי-סלקטיבי. היתה ביניהם קבוצה גדולה, של כ-400 צעירים בגיל 20-25 ממרוקו, רובם רווקים. נועה-שלא קיבל כל השכלה וחינוך, שרובו נקלט ישר מהרחוב, ורק מעטים מאד ממנו-השתייכו לתנועות נוער. קבוצה אחרת היתה מורכבת ממשפחות עם ילדים-שהגיעו מדרום-מרוקו, אלג'יריה ותוניס. רמת השכלתם היתה נמוכה ואחוז ניכר מהם אף לא ידע לקרוא וכתוב. השפה היתוזה שדיברו בה היתה ערבית ולא הבינו שפה נוספת. מובן שלא היתה כל אפשרות להכנים מראש לקראת הצפוי להם בדרכם לארץ, לא-כל-שכן בקפריסין.¹⁰

הגדעין הפעיל שעליו הוטל לארגן עולים אלה: להעפלה היו-אותם עשרות בחורים ובתורות, חכרי תנועת דרוז, חניכיו של אפרים בן-חיים; זו היתה-קבוצת-צעירים, בוגרי בתי-ספר-ומשכילים, אשר אפרים בן-חיים הכשירם למשימה זאת. עליהם הוטל להאוג לארגון הפנימי במחנות העלייה, להפעלת השיחות השונים ולאחר מכן להפליג והו עם האנשים לארץ.¹¹ אחרי שהושלמו ההכנות הראשונות, ובמחנות העלייה-עלי-יד טנס כבר היו מרוכזים כ-500 עולים, העמיד אבידוב את-מטה "המוסד" בפריס בפני עובדה מוגמרת וביקש לשלוח לו, בהקדם האפשרי, אנייה כדי להעלות את האנשים-ארצה.¹²

קשוי-הסתגלותם של עולים אלה לתנאי-לחץ התגלו-כבר למן הימים הראשונים לשהותם במחנה כשציפו לעלייה. הם התקשו להסתגל לתנאי-מחנה בסביבתם-הם ובקרב עזתם, בעזתם בני-חורין, ועוד כטרם-פגשו יהודים וצאצאי-ארצות-אחרות. בעל-רקע תרבותי-שונה-מוזה-שלום. כבר במחנה העלייה עלי-יד טנס-התגלו ביניהם תופעות של חוסר משמעת, מריבות ותגרות בינם לבין עצמם, העלבת-השליחים ואפילו-הסתה לשביתות-דעב.¹³

נראה כי-מארגני שייחת המפעלים הראשונה מצפון-אפריקה, אשר פעלו-בדרך האלתור ושלא על-פי תכנון הרואה את הנולד, לא העריפו-נכונה-מלכתחילה את הקושי הקרוך בהעמדת אנשים בלתי-מוכנים-במבחן ההעפלה ובתנאי-הגירוש של מחנות קפריסין. מן הראוי לציין, כי עד בוא העלייה ההמונית מרומניה לקפריסין בתחילת נואר 1948 - היו מעפילי צפון-אפריקה שעלו באניות "יהודה הלוי" ו"שיבת-ציון" - המפעלים הראשונים שהגיעו הישר למחנות הגירוש בלי שנעקרו בעל-כורחם מבתיהם ובלי שהיו לפני-כן פליטים. הרוב הגדול לא ידע חינוך חנועתי וארגון מדהיג עד שהגיע לקפריסין. לבד מקומץ הצעירים, חניכי דרוז, שקבלו-תנוך חנועתי ועלו-מתוך מוטיבציה ציונית, עלו רובם, בשתי האניות הללו, מתוך מניעים שבהתלהבות זתית-משיחית, ומיעוטם מתוך מניעים הרפתקניים ושאיפה לשינוי.¹⁴ בדה"ח על נסיבות עלייתם של מעפילי "יהודה-הלוי" כתב הפאל חמל: "הבאנו אותם ממחשבה שזהו החוסר הטוב ביותר לעלייה, אך עד מהרה התאכזבו, כי נוכחנו שאחוז-חברי-התנועה-ואנשים בעלי עתיד חיובי ופרודוקטיבי בארץ, הוא קטן מאד".¹⁵ משעמדו על-כך המארגנים לפני ההפלגה, היה כבר מאוחר מדי ולא היה אפשר לשנות את מהלך הדברים, כיוון שהאנשים נטשו את בתיהם והיו מרוכזים במחנה.

נראה, כי בשלב זה העריך אבידוב של-עולים-אלה-צפויים-קשיים מיוחדים בדרכם לארץ וקשיי-הסתגלות. בקפריסין, לכן, מתוך-תחושה של-אחריות, הורה לשליח-רפאל-חמל ערב הפלגתה של "יהודה הלוי" לעלות לספינה כדי להילות-לאנשים בדרכם לקפריסין ולהיות עמם שם עד שיגיע אליהם שליח-מתאים מהארץ להחליפו. הדבר לא יצא לפועל בגלל הופעת המשטרה במקום עלותם לספינה ומעצר חלק מהם, ביניהם רפאל חמל.¹⁶ כך יצאו האנשים לדרך, ללא כל ארגון-וללא כל-הנהגה משלהם, אפילו לא ברמה המינימלית. לזה יש להוסיף כי בשל ההפרעה שחלה בעלייה לספינה עם הופעת המשטרה במקום, לא הספיקו המארגנים להעביר אפילו את מעט החפצים האישיים שהתירו לאנשים לקחת עמם. כך הגיעו ראשוני המפעלים מצפון-אפריקה לקפריסין, כשהם בלתי-מאורגנים, כשרק כותונתם לעורם וללא פרטה בכיסם.¹⁷

שתי השיירות הגיעו לקפריסין בהפרש של חודשיים ימים. אנשי "יהודה הלוי" הגיעו

כ"ו ביוני 1947, ואנשי "שיבת ציון" כ"ז ביולי. רובם שוכנו במחנות הקיץ. הריכוז העיקרי של מפעילי צפון-אפריקה היה במחנה 55 המבודד, שם שוכנו כ-400 איש מהם. היתר פוזרו ועיר-פה ועיר-שם במחנות 60-62, וכ-22 משפחות ובהן כ-190 נפש – בהם תינוקות וילדים קטנים – הועברו למחנות החורף.¹⁸ בניגוד לאחיהם מאירופה הם הגיעו בלתי-מוגדרים. לתנועות, לכן לא חיכה להם איש. אלא שהמציאות של מחנות קפדיסין חיבה אותם להשתייך לתנועות, וכך, זמן קצר אחרי בואם למחנה נערך בקרבם ציד נפשות על-ידי התנועות השונות, והדבר שבר את רוחם. "חשבנו שנמצא פה עם יהודי אחד מלוכד ומגובש לקראת המטרה, ופה אנרמוצאים פירוד ופיצול והרבה דגלים", צייטט מדבריהם השליח אלי מויאל.¹⁹

רוב מפעילי צפון-אפריקה משתי האניות באו מבתי דתיים, לכן רק טבעי היה שרובם הגדירו עצמם לתנועות הדתיות, המזרחי ואגודת ישראל. מיעוטם התפזרו בין שאר התנועות, או שלא הגדירו עצמם לשום תנועה. על-פי תזכירו של אלי מויאל מה-5 בספטמבר 1947 התפלגו 792 מפעילי "יהודה הלוי" ו"שיבת ציון" כדלהלן: מזרחי – 330 איש (42%), אגודת ישראל – 50 איש (6%), דרוז – 116 איש (15%), בית"ר – 55 איש (7%), עוד 57 איש (7%). הצטרפו לשאר התנועות, ואילו 184 (23%) גותרו בלתי-מוגדרים.²⁰ היצוג של מפעילי שתי האניות הללו במוסדות המחנה נמסר לחברי הגרעין התנועתי של דרוז, וכמה מחבריו השתלבו במוכירות המחנה, בבית-המשפט, בדואר ובמוסדות אחרים.²¹ קבוצה תנועתית זאת, שהיתה מוגדרת לקיבוץ המאוחד, השתלבה עד מהרה במרקם החברתי-פוליטי של חברת המפעילים, וחבריה מצאו שפה משותפת עם חבריהם לתנועה, יוצאי ארצות אירופה, שהגיעו לפנייהם. אלה סייעו להם להיקלט, והיחסים ביניהם היו תקינים וחבריים.²² רוב מפעילי צפון-אפריקה לא זכו לקבלת פנים דומה וליחס כזה.

בין המפעילים יוצאי אירופה ובין מפעילי צפון-אפריקה חצה חומה של זרות וניכור. יתר-על-כן, הרגשה זו של רוב מפעילי צפון-אפריקה בקרב אחיהם מאירופה לא זו בלבד שלא נחלשה עם הזמן, אלא אף החריפה בשל גורמים אובייקטיביים וסובייקטיביים. הגורם הראשון היה השוני ברקע התרבותי בין יוצאי צפון-אפריקה ובין יוצאי אירופה הדובר-מצא את ביטויו לעתים קרובות בחוסר שפה משותפת, פשוטו כמשמעו. ביחוד סבלו מכך אלה ששפתם היחידה היתה ערבית. הם נתקלו בקשיי הידברות על כל צעה ושעל, כשהיו צריכים לפנות אל מושהו במוכירות; בקנטינה או לרפא. הדבר דיכא אותם והגביר כקרבם את רגשות הנחיתות אשר בתנאי החיים במחנות היו-מופרזים בלא הכי. לכן היתה להם הרגשה שמקפתים אותם בכל.²³ על הרגשת הניכור, התסכול וההזנחה שחשו אנשים אלה בסביבתם החברתית החדשה, שנקלעו אליה בלי שהוכנו לקראתה מראש, אפשר ללמוד ממכתב שכתבה קבוצת משפחות שגרה במחנה 64, מכודדת מרוב המפעילים מצפון-אפריקה שהתגוררו במחנות הקיץ. אנשי קבוצה זו היו ידועים במחנה במזגם הנוח והשקט. במכתבם למוכירות המשותפת של מחנות החורף הם מתארים את מצוקתם:

פעמים הרבה שאנו פונים אל מוכירות המחנה או אל ארגונים רשמיים אחרים קורה מקרה שהאחד שולח אותנו לשני וכך הלאה, עד שאין איש רוצה לטפל בנו.

וכולם פורקים משכמם את העול כאילו איננו גוגעים לו. כך שאנו נזנחים מכל הצדדים וכל זה מפני שאין לנו נציג כאן. לכן אנר-פונים אל המרכז העליון של היהודים בקפריסין בכדי שתאשרו את זכויותינו; או שיהיה מהוועד איש-אחד שיבין אותנו, שעליו מוטלת האחריות עלינו ושהוא יוכל להדריכנו.²⁴

עד כמה לא היו מפעילי צפון-אפריקה ערוכים מראש לקראת חיי המעמד בקפריסין אפשר ללמוד מאי-השלמתם עם המציאות שנקלעו אליה; במיוחד הצעירים שביניהם. כאשר הוכרר להם שיצטרכו לשבת במחנות לשנתיים: עד-שיגיע תורם לעלות; חשו מרומים וטענו, כי הובטח להם שישבו רק חודשיים-שלושה לכל היותר; לזה הירמוכנים, אך כשעמדו נוכח מציאות שונה, שקצו-בהלך-רוח פסימי ורובם הגיעו עד כדי יאוש. רבים מהם אף העלו טענה, כי הם זכאים לפריבילגיה מיוחדת, היות שהם על-הארצה מרצונם הטוב ולא מתוך הכרח, על-כן יש להקדים ככל האפשר את תורם לעלייה. כשהדבר לא-ניתן להם, הגיבו בצורה אמוציאנלית של התפרצויות; נסינות בריחה ובלתי-מוצלחים מהמחנה, שהסתיימו בתפיסתם על-ידי המשטרה ומאסרם, או באימוים לפנות לקונסול הצרפתי. במקום שיחיהם "הביתה", אס'לא ימלאו את תביעותיהם.²⁵ התנהגות כזאת במחנות קפריסין בחודשי הקיץ של שנת 1947 לא תרמה ליצידת יחס אנוח כלפיהם בקרב מרבית המפעילים. בעת-ההיא ישבו במחנות קפריסין יותר מ-17,000 איש, ורובם הגדול הקדימו להגיע לפנייהם, כשמאחוריהם מסע נדחים ארוך וממושך, ומקובל היה-עליהם כלל-הברזל כי "הבא ראשון יוצא ראשון".

המאחר שרפאל חמל לא הצליח לצאת עם מפעילי "יהודה הלוי" לקפריסין, הורה לו שאנל אבוגור, ראש "המוסדה לעלייה ב" ששהה אז בצרפת, לצאת בעקבותיהם, דרך מרסיי; כדי להספיק להגיע אליהם בזמן לקפריסין.²⁶ חמל הגיע ארצה בתחילת יוני 1947, סמוך לגירושם של מפעילי "יהודה הלוי" לקפריסין. אולם יציאתו עוכבה, כיוון שצננותים טיפל כבד מזרחי השליחים בסוכנות היהודית בשיגורו של אלי מויאל לקפריסין כשליח מטעם מפא"י לעלייה הצפון-אפריקנית שם.²⁷ אלי מויאל הגיע לקפריסין בתחילת-אוגוסט 1947, מיד אחרי בואה של השירה-השנייה מצפון-אפריקה מהספינה "שיבת ציון".²⁸ כעבור כמה ימים הגיע לשם בעקבותיו רפאל חמל; שהה בקפריסין כחודש-ימים, עד שהחליף אותו שליח-אחר, יצחק אברהמי ליד תוניס-וחבר קובץ רגבים. שני שליחים-אלה, אלי מויאל ויצחק אברהמי, המחלוצים הראשונים של צפון-אפריקה, שעלו ארצה בתום מלחמת-העולם השנייה, ואשר-הכיר-הנוטב את בעיות האנשים שנשלחו לעבוד עמם, היו השליחים היחידים מהארץ שטיפלו במפעילים מצפון-אפריקה במחנות קפריסין. בהגיעם לקפריסין מצאו את האנשים מפורזים ומוגדרים לתנועות השונות, דבר שלא קל על עבודתם. יצחק אברהמי התרכז בטיפול בגרעין התנועתי של דרוז, ואילו אלי מויאל, כשליח מפא"י, ראה עצמו כאחראי לכל הקבוצה הצפון-אפריקנית שהגיעה בשתי הספינות והיה לדוברת בפני המוסדות השונים בקפריסין ובארץ. בחזכיר, שהגיש לג'וינט ולסוכנות היהודית חודש לאחר בואו, תיאר (ניתח) את מצבם הקשה במיוחד של מפעילי צפון-אפריקה במחנות קפריסין. לאור נסיון זה המליץ לנקוט סלקציה-קפדנית יותר בעלייה מארצות אלה. בסיכום התזכיר כתב:

לדעתי, שום סיבה אינה יכולה להצדיק הבאת עלייה מסוג זה מצפון-אפריקה. העליות הראשונות, שתקבענה ותסלולנה את הדרך לאלו הבאות אחריהן, היו צריכות להיות חלוציות, מה שאין כן העליות הללו. הן תבאנה קללה במקום ברכה. הרבה מהם הגיעו לידי יאוש, ושנלחים מכתבים למשפחותיהם מלאי עצב והתמרמרות. וידועה ההשפעה שמכתבים אלה עלולים להביא. בעיית עלייה המונית בתנאים מוגבלים בהם אנו נמצאים עדיין רחוקה מצפון-אפריקה. בעיה זו אינה בוערת כל-כך כשבילם. ההמונים יכולים עוד לחכות כמה זמן, ואם מאיזה חישובים פוליטיים או אחרים עלייה מצפון-אפריקה היתה צריכה להיעשות, ברור שהיתה דרושה בחירה מאוד קפדנית. העלייה אינה בשבילם בעיית חיים או מוות כדי לקחת. סתם אנשים. הם לא היו במחנות והיו בהחלט יכולים עוד לחיות בתנאיהם הנוכחיים.²⁹

בתחילת נובמבר 1947 ביקרו אצל מפילי צפון-אפריקה בקפריסין הראשון לציון, הרב מאיר עזריאל, ואברהם אלמליח, ממנהיגי העדה הספרדית בארץ, כדי לעמוד על מצבם מקרוב. בהודמנות זאת פנה אליהם אלי מויאל וביקשם לסייע בשיפור מצבם החומרי והרוחני עליידי אספקת ביגוד והנעלה לקראת החורף. כמרכן. ביקש כי ישלחו תשמישי קדושה לנוקקים לכך ומלונים ללומדי העברית.³⁰ סופה של בקשתו זו שהיא הופנתה מטעם הראשון לציון. להנהלת הג'וינט בירושלים.³¹ מן הראוי לציון, שהג'וינט לא היה זקוק כי ידרכנו אותו כדי לפעול למען קבוצה זאת של המפעילים מצפון-אפריקה. הג'וינט בקפריסין, בהנהגת לאוב, דאג להם יותר מכל מוסד אחר בארץ. לאוב היה ער לבעיותיהם וקשוב לצורביהם המיוחדים, הקציב להם הקצבות מיוחדות. להסבת תנאיהם החומריים ודאג במיוחד לטיפול הרפואי בהם.³² אולם עזרה זאת, עם כל חשיבותה, לא יכלה לשנות את היחס המתנכר אליהם מצד אחיהם יוצאי אירופה.

לאור הדיווחים שהגיעו מקפריסין למוסדות בארץ על מצבם הקשה של מפילי צפון-אפריקה במחנות המפעילים המלצות אלי מויאל לנקוט להבא עלייה סלקטיבית מארצות אלה, התעוררו אצל אחדים מאנשי הסוכנות היהודית ספקות לגבי המשך ההעפלה מאזור זה.³³ ב-6 בנובמבר 1947 נעשה עוד נסיון להעלות מחופי אלג'יריה שיירת מפעילים בספינה בשם "החלוץ". נסיון זה נכשל בשל התערבותו של משמר החופים הצרפתי במקום, שמנע את עליית האנשים לספינה. העולים שנלכדו באתר ההתכנסות הוחזרו לעיר אלג'יר ופוזרו לבתיהם.³⁴ אחרי נסיון כושל זה לא הפליגו עוד ספינות מפעילים מחופי צפון-אפריקה עד קום המדינה.

21193

c.2

הוד שער

גירוש קפריסין

1946-1949

ההעפלה, המחנות וחברת המעפילים

הספרייה הציונית
על-יד ההסתדרות הציונית העולמית
ירושלים תשמ"א

המכון לחקר הציונות על שם חיים וייצמן הוקם בשנת
תשכ"ג על-ידי אוניברסיטת תל-אביב ביזמתה ובסיועה
של הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית, במגמה לקדם
את המחקר וההוראה של הרעיון הציוני ושל תולדות
התנועה הציונית וארץ-ישראל בזמן החדש.